

7. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики / Ю.М. Лотман. – М., 1998. 232 с.
8. Фейлих С.И. Теория кино: от Эйнштейна до Тарковского./ С.И. Фрейлих. – М., 1992. 387 с.

Medvid N.O., Kuzmenko A.V. Interaction of literature and cinema in the process of filming.

The article is devoted to the problem of interaction of literature and cinema, the study of which allowed to draw a conclusion about the possibility of using the film version of a literary work as a method for revealing its ideological and artistic richness. The filming process is studied, its types and characteristics are highlighted. The most screened genres, their features, examples are also considered. The article proves that film adaptation is a new phenomenon.

Key words: literature, film adaptation, cinema.

УДК 821.133.1:821.161.1].09:7.036.45

Медвідь Н. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,

Уразова А. В.,

магістрантка,

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

**ВПЛИВ ЕСТЕТИКИ ФРАНЦУЗЬКОГО СИМВОЛІЗМУ Й ХУДОЖНЬОЇ
КОНЦЕПЦІЇ Е.А. ПО НА СТАНОВЛЕННЯ СИМВОЛІЗМУ В РОСІЇ**

У статті здійснено спробу виявити та підтвердити вплив естетики французького символізму та Е. По-поета на світогляд і творчість представників російського символізму. На основі порівняльного аналізу творів виявлено сходження й відмінності в інтерпретації образів, провідних ідей, мотивів, простежено спільні стильові домінанти поетичного світу американського поета та французьких і російських поетів-символістів.

На прикладах доведено, що Е. По, Ш. Бодлер, Д. Мережковський, К. Бальмонт оспівували природу, світ людських стосунків, духовне буття. У висновках зроблено узагальнення відносно впливу творчості Е. По та французьких поетів на творчість російських символістів.

Ключові слова: символізм, декаданс, поети-символісти.

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень.

Відомий класик світової літератури Едгар По вважається зачинателем детективу та наукової фантастики, але він відомий світові ще й як поет. Відносно характеристик його поетичних творів у літературознавстві велась і продовжує вестись дискусія. На сьогодні існує ряд цікавих напрацювань у цьому напрямку про образні домінанти, стильові особливості лірики Е. По, її мотиви тощо.

У дослідженнях науковців указано й на вплив його творчості на творчість поетів різних народів світу, але ця тема, на нашу думку, ще не знайшла свого належного висвітлення у літературознавстві, хоча й займає важливе місце в творчій спадщині митця. Так, проблема впливу американського романтика Е. По на російську літературу вісуючих на сьогодні дослідженнях практично не торкається питання сприйняття його поетики й естетики російськими символістами. Скажімо, А. Николюкін у розділі «Едгар По» книги «Літературні зв'язки Росії та США: Становлення літературних контекстів» лише оглядово висвітлює питання сприйняття особистості й творчості Е. По в Росії, особливу увагу приділяючи питанню взаємодії художніх методів Ф. Достоєвського і американського письменника. Є. Нестерова розглядає переклади віршів Е. По, зроблені до символістів. У книзі Е. Осипової «Загадки Едгара По: дослідження та коментарі» окрема глава присвячена впливу психологічних новел Е. По на творчість Ф. Достоєвського і присутні лише нечисленні згадки про сприйняття творів американського поета російськими символістами та переклади, виконані ними. Ми робимо спробу долучитись до вивчення скарбниці поетичного слова Е. По, простеживши процес впливу його поетичного таланту та естетики французького символізму на процес становлення й розвитку російського символізму, оскільки це питання представляє інтерес і цінність для сучасної літературознавчої науки.

Мета статті – проаналізувати процес становлення російського символізму в аспекті іноземного (французького) впливу, а також впливу на нього естетичної концепції Е. По.

Виклад основного матеріалу. Російський символізм увібрав ідейні та естетичні установки західного символізму, переломивши їх через національну й культурно-соціальну своєрідність своєї країни. Зокрема певний вплив на розвиток символізму в Росії справила творчість Е. По - як безпосередньо, так і опосередковано, через творчість і естетичні погляди представників цієї течії у Франції.

Почуття тривоги, розчарувань, гостре неприйняття буденності, що охопили європейське суспільство в другій половині XIX ст., торкнулися й культурного світу Росії. Особливо гостро ці настрої панували в середовищі різночинної інтелігенції, соціального класу,

який виник ще в першій половині XIX ст. Хтось звертався до віри, хтось, навпаки, до матеріалізму або позитивізму. Частина творчої еліти після важких пошуків почала сповідувати ідею «чистого мистецтва», утверджуючи його самоцінність, незалежність від політики, суспільних вимог.

Учені розділяють поняття декадансу й символізму, вважаючи, що символізм, який, безсумнівно, спирався на досвід декадентського мистецтва 1880-х рр. і спочатку включав в себе певні прояви літературного декадансу, є дещо іншим явищем: його компетенція в більшій мірі є естетичною галуззю мистецтва. За часів становлення цих течій вони часто сприймалися в опозиції один до одного: зі спогадів сучасників вимальовується ситуація, коли поняття «занепад» вживалося в негативному сенсі, а «символізм» – в позитивному. Письменниця Аріадна Тиркова-Вільямс згадує: «У ранню пору мого життя я бачила обличчя, чула голоси письменників, яких у підручниках звать реалістами, а деяких із них і класиками.. . Ще пізніше зустрічала їх естетичних супротивників, тих новаторів, яких одні лаяли декадентами, інші шанобливо величали символістами» [14, с. 322]. Л. Сабанєєв підтверджує цей факт у розділі своїх спогадів «Мої зустрічі», названому «Декаденти»: «В ті роки їх тільки так і називали. Це вже потім їх чемно стали іменувати «символістами» [13, с. 343].

Перші відомості про декадентство і символізм з'явилися в Росії на початку 90-х рр. XIX ст. Рубіж XIX-XX ст. був для країни часом серйозних змін в економічній, політичній і соціальній сферах. Все це не могло залишити поза увагою культурне життя. Велика частина суспільства і критики, що представляють академічні напрямки, сприйняли появу декадентських і символістських мотивів у російській літературі вкрай негативно. Тому початкове сприйняття цього явища було дуже упередженим; знадобився не один рік, щоб його представники в Росії домоглися певного визнання.

На рубежі XIX – XX століть у Росії в руслі символістського напрямку складаються дві ідейні групи: в Петербурзі – школа «нової релігійної свідомості» (Д. Мережковський, З. Гіппіус), у Москві – група «аргонавтів» (С. Соловйов, А. Бєлий), до якої примикає «петербуржець» А. Блок. Цю групу прийнято називати «младосимволістами». Молоді поети, такі як А. Блок, А. Бєлий, вважали своїм учителем В. Соловйова. Якщо для раннього символізму початку

90-х рр. XIX ст. характерна наявність декадентських мотивів, то символізму періоду розквіту властива наявність ідеї перетворення світу через мистецтво (А. Блок, А. Бєлий, В. Іванов). А.Г. Соколов пише про філософські основи поезії В. Іванова, як представника «младосимволістів», характеризуючи тим самим творчість і інших представників символізму цього періоду: «На відміну від «старших» символістів, на яких вплинули, насамперед, французькі символісти, В. Іванову були більш близькі традиції німецького романтизму, в основному ієнських романтиків, а з традицій російської філософії - слов'янофільство, сприйняте в душі символістського світобачення, - віра в особливе історичне покликання Росії та релігійно-містична інтерпретація російського народного духу» [1, с. 25].

З позицій впливу французького символізму на російський символізм, в першу чергу, слід розглядати творчість «старшого» покоління символістів (Д. Мережковський, З. Гіппіус, К. Бальмонт, В. Брюсов та ін.). Намагаючись проникнути в таємниці буття, побачити крізь видиму реальність позачасову ідеальну сутність світу, його трансцендентну Красу, «старші» символісти висловили неприйняття позитивізму, тугу за духовною свободою, «кінець» традиційній культурі, інтерес до релігійних проблем. Власне цим самим вони розвивали традиції західноєвропейського символізму на російському ґрунті.

Для поетів-символістів на першому місці стояло питання про новий зміст мистецтва. Особистість поета протиставлялася оточуючим людям. Дійсність розглядалася як зовнішній покрив, що приховує сакральний зміст. У новій поезії символізму з'являються «вічні» теми: кохання, краси, смерті, життя, таємниці творчості. Поети прагнули висловити незрозумілі, ледве вловимі порухи душі, що сприяло зміні функцій поетичного слова. Поезія точних значень слів змінювалась поезією недомовленості й натяків. Метафори будувались тепер не на очевидній схожості предметів і явищ, а на нових несподіваних поєднаннях і аналогіях, а читач став свого роду співавтором поета, будучи вимушеним вливатися в настрій і глибину образної системи символістського вірша. Іншим способом пізнання таємних законів буття для символістів було включення в свою поезію образів стародавніх культур (античності), використання явних і прихованих культурних цитат (прийом інтертекстуальності). Однією з найважливіших якостей поезії стала

музикальність, що розумілась символістами як використання прийомів емоційного «навіювання»; слова були покликані впливати на читача своїм емоційним забарвленням і звуком.

Початком російського символізму вважається час, коли Д. Мережковський опублікував свою статтю «Про причини занепаду і про нові течії сучасної російської літератури», прочитану ним у Санкт-Петербурзі в грудні 1892 г. Поет у цій статті першим у Росії спробував дати теоретичне обґрунтування символізму, порушивши проблему непізнаваності світу, висунуту ще І. Кантом. Саме символістська поезія, на його думку, здатна дозволити людині проникнути в таємниці буття. І це є співзвучним визначенню Е. По мети поезії як пізнання краси, гармонії світу. Американський поет не прийняв сучасної йому дійсності з її ніцими інтересами, намагався створювати стан емоційного піднесення, в якому можливе прозріння прекрасного. Такі романтичні настрої з загостреним відчуттям краси і потягом до ідеалу відчутні, скажімо, у «жіночому» циклі віршів Е. По («Лінор», «Улялюм», «Аннабель Лі»), де у смерті коханої бачиться набуття нею раю, позбавленого земних страждань. Ліричний герой вірить у те, що все одно вони будуть разом і «Ні ангели неба, ні демони п'їтьми розлучити ніколи не зможуть» [10, с. 71] їх душі. Людські стосунки для поета є джерелом прекрасного, так само як і природа, мистецтво. У цих і ряді інших віршів прекрасне є продуктом уяви митця. Він любить не конкретну жінку, а якийсь ідеальний образ, омріяний і створений ним інтуїтивно.

Французькі поети нової генерації, зокрема Ш. Бодлер, розробляючи принципи нового модерністського мистецтва, також утверджували культ Краси, наголошуючи на надзвичайній її ролі у світі: «Це благо, чарівний напій, що дарує свіжість і тепло, підтримуючи тіло й дух у природній рівновазі» [3, с. 21]. Свого ж кумира Е. По французький поет цінував, у першу чергу, за любов до прекрасного, що засвідчує його зізнання: «Він завоював захоплення усіх мислячих людей своєю любов'ю до Прекрасного, своїм проникненням у закони гармонії, без яких немає Краси...» [3, с.182]. Але, на відміну від романтика Е. По, який вірив у загальні ідеї, Ш. Бодлер вірив тільки у власну картину світу, побудовану за законами Краси силою його уяви, таїну якої ніхто й ніколи до кінця так і не осягнув. За його визначенням, прекрасне – «... це щось полум'яне й печальне, щось ледь розпливчасте, що залишає місце

для здогаду...» [3, с. 22]. Його Краса була пов'язана з Добром і Злом, Богом і Дияволом, Життям і Смертю. На думку поета, увіковічнити Красу здатне тільки мистецтво, яке протиставлялося швидкоплинності й тлінності земного існування. Така ідея вірша «Гімн красі», який став естетичним кредо Ш. Бодлера. Автор розмірковує про сутність і роль Краси у світі. Вона є багатогранною і суперечливою, бо в ній утілені протилежні начала: небо й безодня, світло й темрява, добро й зло, життя і смерть. Поет утверджує думку про те, що все це може бути джерелом прекрасного, якби тільки оберталось на добро:

Це байдуже, хто ти, чи Діва, чи Сирена,
Чи Бог, чи Сатана, чи ніжний Херувим,
Щоб лиш тягар життя, о владарко натхненна,
Зробила легшим ти, а весь світ – менш гидким! [2, с. 61].

Уявне близьке й художнім пошукам Д. Мережковського, представника російського символізму. Він називає поезію ірраціональною силою [7, с. 3]. Ряд творів Д. Мережковського («Зібрання віршів 1883-1903», 1904 р.) відтворюють романтичні устремління до Краси, конфлікт між ідеалами та реальним життям, мрії про набуття «нового світла прийдешньої віри»:

Боже, дай нам избавленьє,
Дай свободи и стремленья,
Дай веселья Твоего.
О, спаси нас от бессилья,
Дай нам крылья,
Дай нам крылья,
Крылья духа Твоего [8, с. 69].

Розуміючи життя як синтез протилежних начал (добро і зло, радість і горе, високе й низьке тощо), Е. По, французькі й російські символісти намагались естетизувати всі його складники. Ідеали прекрасного створювались в уяві поетів. Так, наприклад, у знаменитій поемі Е. По «Крук» ліричний герой переживає прекрасні й трагічні почуття: прекрасне пов'язане зі спогадами про кохану дівчину Ленор, а трагічне – з усвідомленням її втрати й неможливістю повернути до життя. Останнє підсилюється повтором крука «Nevermore», що призводить до божевілля й смерті чоловіка. Містичний сюжет дозволяє передати всю глибину почуттів і переживань ліричного героя.

К. Бальмонт у російській поезії також тяжів до ідеалу Краси, розуміючи її то як чуттєву любов, то як пейзажні образи, що знайшло своє відображення, скажімо, у збірнику «Під північним небом» (1894 р.). Його вибудовані рими є знаком всезагальної музикальності світу та душі, співзвучної цій стихії. Думається, що ця якість співзвучна французькому символізму, зокрема творчості П. Верлена, для якого музичність стала вираженням поетичного світовідчуття, ліричної свідомості. Більш докладно про це мова йтиме у подальших наших дослідженнях.

Висновки. Виникнення символізму в Росії відносять до 1890-их рр. На його становлення вплинула естетика західного напрямку. Закордонний вплив більш відчутно позначився на «старшому» поколінні символістів (К. Бальмонт, В. Брюсов, Д. Мережковський, З. Гіппіус, Ф. Сологуб): естетичні ідеї і твори Е. По зіграли істотну роль у становленні російського символізму, однак вплив проявився, в першу чергу, через художні концепції і творчість французьких символістів (Ш. Бодлера, П. Верлена та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Белий А. Емблематика сенсу // Белий А. Символізм як світорозуміння. М., 1994. С. 25-49.
2. Бодлер Ш. Поезії : пер. з фр. Д. С. Наливайка. К.: Дніпро, 1989. 357 с.
3. Бодлер Ш. Проза. Харьков, 2001. 527 с.
4. Брюсов В. Щоденники. 1891 - 1910. К.: Дніпро, 1972. 295 с.
5. Єлізарова М. Американський романтизм. Фенімор Купер. Едгар По // Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. М.: Просвещение, 1972. 532 с.
6. Злобін Г. Едгар Аллан По - романтик і раціоналіст // Едгар По. Розповіді. М.: Художня література, 1980. 387 с.
7. Мережковський Д. Про причини занепаду і про нові течії сучасної російської літератури. М.: Просвещение, 1994. С. 3-10.
8. Мережковский Д. Собрание стихотворений. СПб., 2000.
9. Осипова Е. Загадки Едгара По: дослідження та коментарі. СПб., 2004. 171 с.
10. По Э. Избранные произведения: В 2 т. М., 1972. Т. 1. 416 с.
11. По Е. А. Вірші. М., 2002. С.35-47.
12. По Е. Поетичний принцип // Естетика американського романтизму. М., 2001. С.57-85.
13. Сабанеев Л. Мої зустрічі. «Декаденти» // Там само. 389 с.
14. Тиркова-Вільямс А. Тіні минулого. Зустрічі з письменниками // Спогади про срібне століття / упоряд. В. Крейд. М., 1993. 345 с.

Medvid N. O., Urazova A. V. The influence of the aesthetics of French symbolism and the artistic concept of E.A. Poe on the formation of symbolism in Russia.

The article attempts to identify and confirm the influence of E. Poe's aesthetics on the worldview and creativity of representatives of Russian symbolism. On the basis of the comparative analysis of the works, the similarities and differences in the interpretation of

images, leading ideas, motives, symbols are revealed, the common style dominants of the poetic world of the American and French poets-symbolists are traced.

At the beginning of the study, a material on the poetic achievements and evaluation of the figure and creativity of E. Poe is published. The following step is the figurative-semantic, motive characteristics of a number of his poems, which found their echo in the poetic collection "Flowers of Evil" by Charles Baudelaire. It is proved that the poems of both poets, on the one hand, are marked by romantic content, and on the other - open a new worldview, the path to the knowledge of higher spiritual values. In particular, it is noted that the thing that unites two poets is the rejection of everyday life, a community of aspirations to achieve the ideal associated with the search for harmony, Beauty. This is proved by the example of the analysis of the "feminine" cycle of poems by E. Poe and the poetry "The Anthem of Beauty" by Charles Baudelaire.

The article presents quotations from the poetic lines of representatives of comparative works. It has been proved by examples that E. Poe, S. Baudelaire, D. Merezhkovsky, and K. Balmont glorified nature, the world of human relations, and spiritual existence. The conclusions make generalizations about the influence of the work of E. Poe and French poets on the work of Russian symbolists.

Key words: *symbolism, decadence, symbolist poets.*

УДК 821.111-31.09

Милованова В. В.,

кандидат филологических наук, доцент

Сильвестро Е.Н.,

преподаватель

ПРОБЛЕМАТИКА И ХУДОЖЕСТВЕННОЕ СВОЕОБРАЗИЕ ПОВЕСТИ СЬЮ ТАУНСЕНД «ТАЙНЫЙ ДНЕВНИК АДРИАНА МОУЛА»

Данная статья посвящена комплексному анализу повести английской писательницы Сью Таунсенд – первой из ее цикла произведений об Адриане Моуле. Авторы исследования определили основные проблемы философского, социального, морального, физиологического планов, затронутые в повести, проследили своеобразие стиля произведения в контексте художественных традиций английской литературы.

Ключевые слова: *комплексный анализ, социум, подростковый возраст, эксцентричность, интеллект.*

Анализ актуальных исследований. Повести С. Таунсенд об Адриане Моуле привлекли внимание литературоведов. Им, и, в частности, первой – «Тайный дневник Адриана Моула» – посвящены статьи современных исследователей Ю. Матвеевой, К. Трунина, К. Аркаровой, Ю. Гемаева и других. Исследования ведутся на разных уровнях. Так, О. Б. Понаморева и П. И. Соколова проследили лингвокогнитивный аспект языковой личности Адриана Моула.